

Georgeta Pompilia COSTIANU (CHIFU)  
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

## URMUZ-„UN HOMO LUDENS”?

**Abstract:** Urmuz populates his work with bizarre masks and characters, strange, haunted by humor, purity, candor, and rarely with tragism and sarcasm. A dose of miracle emerges through the turmoil of this restless world, full of passions and uncertainties. The created characters are reminiscent of the images found in the pictures of the time, with a kind of industrial mechanism. All the author's creations convey messages about birth and life, induce joy or sadness, contain a true figure, difficult to penetrate, the creator easily crossing the road to essences.

**Key-words:** Urmuz, bizarre masks, industrial mechanism, the images.

Dacă ar fi să definim artistul și activitatea acestuia, am putea afirma că el este barometrul cel mai sensibil, capabil să înregistreze și să pună în fața lectorilor orice modificare a presiunii sociale, cu urmări în plan spiritual, social și psihologic. Reflectându-le în propria conștiință, trăindu-le mai intens decât omul de rând, creatorul transpune în conținuturi artistice, în teme și idei artistice, ecourile dramelor societății în mijlocul căreia trăiește.

Un exemplu în acest sens ar fi Urmuz, cel care transmite prin opera sa, ideile, sentimentele, mesajele care-i bântuie cugetul. Operele sale ilustrează, de fapt, un asemenea demers artistic, un mesaj de avertisment și în același timp, consemnarea unei amenințătoare realități, pe care trebuie să o conștientizăm și să o corectăm. Astfel, putem afirma că întreaga sa creație nu a fost niciodată rodul unei improvizații, chiar dacă parodia este principala modalitate de prezentare a materialului, mai ales, având în vedere faptul că pentru a parodia un text îți trebuie mai mult talent decât a celui care a realizat originalul.

Despre opera lui Urmuz, pe care însuși autorul a numit-o *Pagini bizare*, s-a scris mult, dar majoritatea criticilor au pus accentul pe absurdul creației, pe nonsensul acesteia și, mai puțin, pe mesajul transmis, ce emană dorința de a descoperi sensurile profunde ale labirintului scrierilor sale.

Intrați în această lume nu vom descoperi un univers delirant și lipsit de sens, ci o lume ce trebuie descifrată cu precizie chirurgicală, căci fiecare mișcare trebuie bine calculată spre a găsi sensul potrivit al operei. Putem considera, în acest sens, că întreaga creație a lui Urmuz nu se evidențiază doar prin parodiarea modelelor deja existente, ci și prin faptul că ea anunță noua

literatură, noile experiențe avangardiste care își trag parcă sevele din aceste pagini bizare.

Urmuz este și s-a dovedit deci a fi un autor semnificativ și original în spațiul modern european, mai ales, prin faptul că el este un avangardist *avant la lettre*. Dar într-o altă ordine de idei, dacă ar fi să-l considerăm pe Urmuz un scriitor modern, atunci ar trebui să evităm încadrarea acestuia într-o sigură mișcare literară, mai ales, datorită faptului că el este revendicat de mai multe orientări. În acest context, ne putem aminti de îndemnul teoreticianului Tristan Tzara: *Adevărații dadaști sunt împotriva lui Dada*. Interpretată astfel, opera lui Urmuz este produsul, prin excelență, al unei crize spirituale, al dezorientării și incapacității de a găsi soluții, într-o lume zguduită de război și de meschinărie. Dar această atitudine de negare, specifică dadaismului, deschide terenul suprarealismului, curent căruia i se alătură și Urmuz. Dacă mișcarea Dada era rodul negării conștiente a unei lumi dominate de absurdul războiului, ea reprezintă, în primă fază, o atitudine socială, negăsind, însă, nicio soluție constructivă. Prin opera sa, Urmuz ne oferă și soluții, așa cum fac suprarealiștii care apelează la lumea visului, la orizontul lumii infantile, la hazard și improvizație, refăcând printr-un lung, complex, și adeseori, provocator drum, descoperirea realului. O realitate care, îmbogățită sau nu prin revelațiile visului, prin acuzata stare imaginativă, este oricum, componentă a suprarealității reprezentate de artiștii din cadrul acestei mișcări, deci și de Urmuz. În cadrul acestei orientări, spiritul poetic își revendică dreptul; el operează cu necesara forță metaforică, dincolo de care imensul teritoriu al realității se deschide, promițător, visării și experienței.

Prin motivul omului-mecanomorf, prin tehnica colajului, opera lui Urmuz, respectă principiile estetice propuse de futuriști, anunțând parcă, preocupările de astăzi ale creatorilor născuți în secolul imaginii.

Dacă analizăm mai atent opera autorului, nu vom ajunge la concluzia că îl putem scoate pe Urmuz dintr-o familie de scriitori în care a fost încadrat până acum, dar s-ar putea ca neatenția față de anumite trăsături ale sale să ne determine să-l includem în familia greșită.

O analiză pertinentă a creației sale este realizată de criticul Adrian Lăcătuș, cel care observă că

„O familie spirituală care îl revendică e o familie de solitari și de desolidarizați cu spiritul dominant al epocii lor: Kafka, Bacovia, Harms, Schulz, Ggombrowicz. Ca și Urmuz, ei sunt inovatori radicali, dar, în același timp, niște ironiști care disprețuiesc entuziasmul aural de tip avangardist. O negare a vieții și a posibilității unei existențe autentice, o negare a consistenței interiorității, mai degrabă decât încercarea de a șterge granița dintre artă și viață, încercare definitorie pentru avangarde, îi caracterizează”[1].

Citind cu atenție opera sa, putem descoperi, printre rânduri, și o „dimensiune națională”[2] a creației autorului. Un exemplu elocvent ar fi faptul

că lumea regăsită în opera lui Urmuz ne amintește, într-un fel sau altul, de lumea schițelor lui Caragiale, „de personajele al căror discurs individual este substituit implacabil de un discurs al clișeului publicistic, al ideilor de-a gata citate în forme caricaturale”[3].

Un alt creator care vede lumea într-o manieră asemănătoare cu cea a lui Urmuz ar fi Bacovia, prin universul imaginat, prin modul în care descrie realitatea înconjurătoare.

Îl putem considera categoric pe Urmuz un scriitor valoros fără să păcătuim, mai ales că, avem și sprijinul criticilor din perioada postbelică sau contemporană. Motivul pentru care îl putem numi un scriitor de valoare ar fi, în primul rând, acela că autorul deschide drumul nebătătorit al experiențelor avangardiste, atât pe plan național cât și european. Criticul Adrian Lăcătuș [4] face o trecere în revistă a opiniilor criticilor din perioada interbelică privitoare la opera lui Urmuz. Criticul observă că

„tinerii avangardiști îl consideră mai mult decât un scriitor, văzând în el un vizionar și un martir, iar critica «instituționalizată» îl citește ca pe un producător de stranii eșantioane lingvistice, ca fiind deci mai puțin decât un scriitor.”[5].

În ceea ce privește construcția personajelor, în schimb, putem observa o depărtare a autorului de o poetică a figurativului și o îndreptare a acestuia către o abstractizare. Urmuz își populează opera cu măști și personaje bizare, stranii, aureolate de umor, puritate, candoare și, nu rareori, de tragism și sarcasm. O doză de miracol se degajă prin freamătul acestei lumi neliniștite, cuprinsă de patimi și incertitudini. Protagonistii creați amintesc de imaginile regăsite în tablourile vremii, cu o tentă de mecanisme industriale. Toate creațiile autorului transmit mesaje despre naștere și viață, induc bucurie sau tristețe, conțin un cifru veritabil, greu de pătruns, creatorul străbate, cu evidentă ușurință, drumul spre esențe.

Operele lui Urmuz pot fi considerate metatexte deoarece descoperim câteva rețete pe care autorul ni le oferă pentru realizarea unei literaturi moderne în concordanță cu cerințele vremii. Astfel, am putea considera că *pseudoromanul Pâlnia și Stamate*, precum și schițele sale nu sunt altceva decât niște manifeste literare ale literaturii nou create.

*Pâlnia și Stamate* poate fi considerat un microroman fantastic având în vedere faptul că această creație a lui Urmuz ilustrează fidel conceptul de fantastic, printr-o narațiune ce stă în permanență sub semnul ezitării între explicabil și inexplicabil.

Parcurgând opera lui Urmuz, descoperim o inteligență parodică, autorul suprarealist aprofundând până la refuz, mecanismele poetice tradiționale și, în același timp, minându-le. Observăm chiar și apelul la mitologia greco-latină care ține tot de clasicismul operei sale, în schimb, aventura inițiată, de exemplu, eșuează în grotesc. Parodia modelelor nu se oprește, în schimb la

elementele clasice, ci se extinde la cele romantice și realiste. Urmuz se opune mimesis-ului, oferindu-ne o literatură pe dos, o adevărată anamorfoză, între realitate și artă, autorul optând pentru aceasta din urmă, ca fiind o a doua realitate.

Cele două dimensiuni ale creației urmuziene, descoperite de critica literară contemporană, nu sunt separabile decât la o analiză metodologică a operei, căci ele se contopesc dând naștere unui ansamblu, unui univers asemănător cu însăși viața.

Concluzia pe care o putem trage ar fi aceea că numai o operă valoroasă ar putea stârni interesul criticii literare, făcând, de asemenea, loc controverselor de toate tipurile. O asemenea operă este cea a lui Urmuz, o mărturie peste ani a unei experiențe novatoare și, în același timp, benefice pentru literatura română, căci aceasta creație nu reprezintă numai negație prin parodiarea modelelor, ci și afirmație, prin modul în care a reușit să-i restituie literaturii valorile reale prin magia cuvântului.

#### **NOTE:**

- [1]. Adrian Lăcătuș, *Urmuz*, monografie, antologie comentată, receptare critică, Colecția Canon, Editura Aula, Brașov, 2002, p.24.
- [2]. *Ibidem*
- [3]. *Ibidem*
- [4] Adrian Lăcătuș, *op. cit.*, p. 14.
- [5]. *Ibidem*

#### **BIBLIOGRAFIE :**

##### **A. OPERA LUI URMUZ**

Urmuz, 2001, *Pagini bizare*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.

##### **B. STUDII CRITICE**

Lăcătuș, Adrian, 2002, *Urmuz*, monografie, antologie comentată receptare critică, Brașov, Editura Aula, Colecția Canon

Mincu, Marin, 1986, *Eseu despre textul poetic II*, București, Cartea Românească.

Pop, Ion, 1969, *Avangardismul poetic românesc*, București, Editura pentru Literatură.

Balotă, Nicolae, *Urmuz*, 1970, Cluj, Editura Dacia.

##### **C. ANTOLOGII ȘI ISTORII LITERARE**

Biberi, Ion, 1937, *Urmuz*, în *Etudes sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, Editions Corymbe.

- Negoitescu, Ion, 1991, *Urmuz*, în *Istoria literaturii române*, vol.1 ,(1800-1945), București, Editura Minerva.
- Călinescu, G.,1985, *Urmuz*, în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Minerva.
- Manolescu, Nicolae, 1983, *Arghezi & Urmuz*, în *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, vol. III, București, Editura Minerva.

#### D. ARTICOLE

- Antofi Simona, GENERAL DICTIONARY OF ROMANIAN LITERATURE - OBTAINING AND REVERSE CRITICAL RECEPTION, în Oana Cenac (coord., edit.), International Conference of Common Vocabulary/Specialized Vocabulary: Manifestations of Creativity of Human Language, 6-7 iunie 2014, publicate în volumul MANIFESTARI ALE CREATIVITATII LIMBAJULUI UMAN, 2014, p. 13-19, Accession Number WOS:000378446400001.
- Arghezi, T., „Medalion: Urmuz”, în „Bilete de papagal”, anul I, nr. 16, 19 februarie, 1928.
- Cenac Oana, *Manifestări ale creativității limbajului uman*, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, Romania, Romania, 2014, ISBN 978-606-17-0623-5, p. 178-187, Accession Number: WOS: 000378446400018, IDS Number: BF0BG: [https://apps.webofknowledge.com/Search.do?product=WOS&SID=T2dthUa4LBY98y5gyNI&search\\_mode=GeneralSearch&prID=d556ad3b-0edc-4579-8b72-c4f147a0ec8b](https://apps.webofknowledge.com/Search.do?product=WOS&SID=T2dthUa4LBY98y5gyNI&search_mode=GeneralSearch&prID=d556ad3b-0edc-4579-8b72-c4f147a0ec8b)
- Ciprian, G., „Hurmuz”, în „Contimporanul”, anul III, nr. 45, 1925.
- Ifrim, Nicoleta, *Constructing and De-constructing Cultural Identity in the Contemporary European Paradigm – The Romanian Example and its Eurocentric Dilemmas*, Conferința Internațională Paradigma discursului ideologic (PID 4), 31 mai-1 iunie 2012, Facultatea de Litere, Galați, în [Procedia-Social and Behavioral Journal](#) (ISSN: 1877-0428) (ISSN: 1877-0509),vol.63/2012, ELSEVIER ([www.elsevier.com](http://www.elsevier.com)) indexată ScienceDirect, Scopus, Thomson Reuters Conference Proceedings Citation Index, p. 29-34, DOI 10.1016/j.sbspro.2012.10.006, <http://www.sciencedirect.com/science/journal/18770428/63/supp/C>, - WOS:000361477200005 (indexare ISI).
- Perpessicius, „Urmuz:jocul minții cu moartea”, în „Cuvântul”, anul VII, nr. 2151, 1931.

#### E. STUDII GENERALE

- Alexandrescu, Sorin, 1999, *Privind înapoi, modernitatea*, București, Editura Univers.
- Marino, Adrian, 1973, *Dicționar de idei literare*, București, Editura Eminescu.